

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоңнар депутаттарының область Советиниң органы

1925 чылда
тудулатынган
1954
АПРЕЛЬ
14
СРЕДА
№ 76 (3013)
ӨРТӨЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң
Президиумунда (1 арын).
СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).
Бистиң областың колхозтарында
(1 арын).
И. Верховцев.— Коммунистг парти-
яның тактиктиг үндөзүннери
(2 арын).
М. Данилов.— Профэвилел органи-
зацияларының ажылын бедик деп-

нелге тургузар (2 арын).
Т. Ховалыг.— Бижик өөредилге-
виче удуртууганы экижидер
(3 арын).
С. Джафаров.— Совет Азербай-
джан — күчүлүг индустриалдыг-кол-
хозчу республика (3—4 арыннар).
К. Кундуп.— Клубтуң массалыг
ажылы (4 арын).

М. Дадар-оол.— Колхозчу өңчүнү
төтөгөл болбас (4 арын).
Японияның катап чепсеглениш-
кениниң дугайында кыдат парла-
маны бижип турары (4 арын).
ГСЧП-ниң IV съездининиң шип-
пирлеринге ГДР-ниң ажилчы чоң-
нары байырлап турар (4 арын).

НОГААЛАРНЫҢ БОЛГАШ КАРТОФЕЛЬДИҢ БЕДИК ДҮЖҮДҮ ДЭЭШ

Бистиң чуртувуска аш-чемниң элбекшилин тургузарының болгаш совет кижилериниң амьдралын док-таамал экижидериниң херээнге картофель биле ногаалар канчаар-даа аажок улуг ужурудузгалыг. Картофель болгаш ногаалар бүдүрүлгезин чоокку ийи—үш чылдарда чүгле хоорайларнык, үлөтпүр төптөриниң чоңунуң, болбаазырадып ажилдаар үлөтпүрүнү херегелдерин эвес, харын мал ажылының картофель талазы-биле херегелдин бүрүнү-биле хандырган турар хемчээлге чедирер сорулганы СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму салган.

Бо үеде колхозтарнык МТС-териниң болгаш совхозтарнык мурнунда улуг сорулга болза, механизацияны болгаш мурнакчы агротехниканы калбаа-биле ажылгаарыңа үндөзүлөш, ногаа ажылының база картофельдиң бедик дүжүдүн чедип алыры болур. Ам парниктерин салып, ногаа культураларын чылыткылыг черлерге баш удур өстүрериниң чугула үези болуп турар.

Бистиң областың чамдык мурнакчы колхозтары СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиптирлерин чедишкениниң боттандырар дээш демисепшишаан, ногаа ажылыңче болгаш картофель ажылыңче кичээлгенин улгаттырып турар апарганнар. Ногаа культураларының бедик дүжүдүн алырыңа Каа-Хемде «Ленинчи орук», Улуг-Хемде «Күш-ажылды хостуу», Чөөн-Хемчикте «Коммунизмче орук», Калинин аты-биле болгаш оон өске-даа чамдык көдээ ажил-агый артельдериниң колхозчулары быжыг суурну салып турарлар. Ылангыя Танды районда «Кызыл партизан» колхоз бо талазы-биле улуг үлөгерни көргүзүп турар. Ында эш Лузина бригадирлээн ногаа ажылының бригадасы парниктерин өй-шаанда белеткээ, шөлче четчир хемчээлди өдөкти сөөрткөн, чөмүштүк кубиктерин бүдүрүлгезин массалык-биле организаастаан, помидор болгаш капуста үрезиннени тарылгазыңче колхозчулар таарымчалыг үе келири билек до-раан эгелеп киргеннер.

Ногаа ажылын ынчаар чорудуп болур аргалар областың бүгү колхозтарында бар. Ындыг турбуже, чамдык черлерде партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органиары, колхозтарнык болгаш МТС-терниң удуртуучулары күрүңге ужурудузгалыг бо чугула ажылче чогуур кичээлгел салбайн турарын фактылар херечилеп турар. Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Барың-Хемчик, Сүт-Хөл, Улуг-Хем районнарың элээн хөй колхозтары ногаа культураларының үрезиннери-биле хандыргымаан, амга чедир парниктиг рамалары чедир белеткөөзүн, бар рамалар шилдетимзэн болгаш өске-даа хемчеглер көңүг оожум чоруп турар.

Парниктер салышкынының болгаш чылыткылыг черлерге үрезинер тарылгазының эң эки хуусаалары ам эртип турар. Бо ажылдың талазы-биле моон сонгаар бир хүнде-даа, бир шакта-даа хожудат болбас. Сорулга болза, рассада культураларының тарылгазын бүгү-ле черлерге доп-доруан доозары, агротехниканың чурумнарын эзугаар оларны ажил-агыйы эзу-биле ажаап өстүрери, ногаалар олуртулганын хөрүнү болбаазырадырыңче үлөгер-лиг белеткери болур. Колхоз бүрүнүңге ногаа ажылының тускай бригадаларын четчелеп тургузар, оларга чогуур чепсек-херекселди быжыглаар, үре-түннелдиг ажил-дарыңа таарымчалыг байдалдарын тургузар херек.

Бо чылын колхозтарга ногаалар өстүрериңе ирик-өдөктиг саважы-гаштарны эң калбаа-биле ажилдаар ужурулуг турбуже, областа нийтизи-биле оларның белеткели орту кир-бээн болгаш харын чамдык колхоз-тарда оон-даа дора болуп турар. Ирик-өдөктиг саважыгаштарны колхоз бүрүнүңге четчир санын-биле белеткээр болгаш оларны шын ка-дагалар херек. Агротехниканың хү-лээлгези болза, ыңдыг саважыгаш-тарны белеткээриң болгаш кала-галарының агротехниктиг чурумун колхозчуларга айтып, херек кырың-га удуртуу болур.

Картофель олуртулганың белеткелинче улуг кичээлгел бүгү-ле черлерге салдырган турар ужурулуг. Ындыг турбуже, чамдык мурнакчы ажил-агыйларны санавакса, ам бо культураның үрезин белеткелин доозуп алган район областа чок болуп турары канчаар-даа таарышпас. Ылангыя апрельдиң эгезинге чедир картофель үрезинин Барың-Хем-чик районунуң колхозтары чүгле 7,4 хуу, Тес-Хем, Өвүр районнарың—10—10 хуу, Бин-Хем районунуң—19,8 хуу, Чаа-Хөл районунуң—24,2 хуу белеткеп алган чорук дүвүрээзиниң байдалды көргүзүп турар болза-даа, ол районнарың удуртуучулары шиптирлиг хемчеглер албайн турарлар. Барың-Хемчикте Вороши-лов атыг, «Тинилге», Чөөн-Хем-чикте Ленин атыг, Улуг-Хемде Ми-чурин атыг колхозтар бо кызын картофель үрезинин соокка донур-ганындан ам барык үрезин чок болуп турарлар.

Партия болгаш казак картофельди тараа культураларының дараа-зынга кирер аш-чемниң чугула культуразы кылдыр көрүп, оң ө-стүрериңе колхозтарга улуг дузаны көргүзүп, картофельди олуртуп, одурулгар аразын ажилдап кылыр болгаш ажаап алыр машиналарны бүдүрүп үндүрүп турар. Бистиң об-ласта картофель хөп олуртуп ма-шиналар база кээп турар апарган.

Партия, совет организацияларын, МТС-тер удуртуучуларының со-гаарлады болбас сорулгазы—чет-пес үрезиннери тыптынып алырыңа колхозтарга боттуп дузаны көр-гүзүп, картофель олуртулганының планын бүгү ажил-агыйларга күө-сеткен турарын хандырыр болур.

Картофельдиң бедик дүжүдүн алыры хандыра ужурулуг агротех-никтиг хемчеглерниң планын колхоз бүрүнүңге чогаалдып кылыр херек. Ындыг хемчеглерниң санынга хөр-зүнү белеткээри, үрезини ярова-заастаары болгаш шын олуртуу кир-ер. Көдээ ажил-агыйның тускай эртемнигери, ылангыя агрономнар болза, картофельди болгаш ногаа-ларны өстүрериңге чаа аргаларын колхозчуларга ыяаыла танышты-рар, дөрбөлчүн болгаш дөр-бөлчүн-уяланчак аргалар-биле ол культураларының олуртул-газын херек кырыңа кан-чаар чорударыңа оларны өөредир хүлээлгелиг. Олуртулганың бо ме-тоду бүгү-ле черлерге калбаа-биле нептеретиниг турар ужурулуг.

Партия организациялары болза, колхозтарда, совхозтарда ногаа бригадаларыңа партиянык агитса-массалыг ажылының бүгү хевирле-рин организаастаар, социалистг чарышты калбартыр, ылангыя чуртка аш-чемниң элбекшилин тургузарыңа болгаш совет кижил-ериниң амьдралын улам экижиле-ринге картофель, ногаа культураларының улуг ужурудузгалыг оларга таныштыраар ужурулуг.

Көдээниң ажил-ишчилериниң ор-тузунга политиктиг ажилды экижи-лип, оларнык күженишкенин мергежилдиг организаастап тургаш, картофельдиң болгаш ногааларының бедик дүжүдүн чедип алыры—1954 ажил-агый чылының база бир улуг сорулгазын күөсеткени ол болур.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Электростанциялар тудугжуларының май мурнунуң чарыжы

Москва область. Дулевскиниң фарфор заводунуң продукциязы бүгү чуртта билдингир. Бо чы-лын ол завод 260 ажыг чаа хе-вириң аяк-савазын кылыр.

Чурукта: саваларны каастап чуруюр пех.
Чуруу Э. Е. Взерихинниң.
СЭТА-ның прессклишези.

Чаа лекторий

ТАРТУ (Эстон ССР-де). Тайбың дээш демиселге алдар болдурган кино лекторий мында ажыттыган. «Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың улустарының найыралы» деп темалыг бири лекция болган. Оон соонда «Чаа Пе-кин», «Муруну Кыдатта» деп кино-ларны көргүскөн.

(СЭТА).

Комсомолчу шынзылга-биле

ВИЛЬНЮС. Кур болгаш курук-кан черлерни шиптээдип алыры-биле Литваның элээн хөй аныяк механи-заторлары Вильнюстан үчүпкөн. Оларны Чкалов областың совхозта-рыңа ажилдаар кылдыр чоруткан. Механизатор бүрүзү республиканың бүдүрүлге черлериниң аныяк ажил-чынарнык кылган чепсек-херек-селдерин ап чорур.

Алтайда часкы тарылга

ГОРНОАЛТАЙСК. Катуньнуң болгаш Урсудун дагылы хемнериниң уннарында агаар-бойдус чылыг бер-ген, шөлдериниң хары эрзэн. Алтай-ның колхозтары болгаш совхозтары хову ажылдарыңче кирипкен. Күзүн аңдарган аңгыс черлерниң баштайгы муң-муң гектар шөлдерин илииртээн. 600 гектар шөлдүн шыгын базырган.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА

ХОВУ АЖЫЛЫ ҮРГҮЛЧҮЛЕП ТУРАР

СҮТ-ХӨЛ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда Киров атыг көдээ ажил-агый артели часкы тарылга-ны белеткел ажилдарын дооскаш, тарылгаже кирериниң шенелде ажилдарыңче апрельдиң 9-та эгелеп кирген. Аңдарган черлерниң шыгын

Шык базарының илииртээшкини

АКСЫ-БАРЛЫК. (Телефон-биле). Барың-Хемчик районунуң Аксы-Бар-лыкта «Ленин оруу» көдээ ажил-агый артели часкы тарылганын белеткел ажилдарын чедишкениг

базырыңа база тарылга шөлдерин дескилээриңиң болгаш дискалап илииртээриниң ажилдарын тракто-ристер Чууртүшпай, Арбаан, Доржу, Кызыл-оол олар чедишкениг чору-дуп турарлар.

дооскаш, апрель 12-де тарылга шөлүнүң шыгын базырып, илииртеп эгелээн. Ол хүнүнүң ажилыңа 6 аът, 1 трактор киржиң, 50 гектар-ны илииртээн.

Областың МТС-теринде тракторлар болгаш көдээ ажил-агый машиналарының септелгезиниң 1954 чылдын апрель 10-га чедир чоруп келгениниң медээзи (Хуулар-биле)

МТС-тер	Трактор-лар	Автомобил-лар	Селекц.-лар	Культи-ваторлар	Лущиль-никтер
1. Сүт-Хөл	120,0	110,0	127,2	142,8	77,8
2. Бай-Тайга	127,3	77,2	100,0	50,0	57,1
3. Чаа-Хөл	122,1	92,9	93,5	100,0	75,0
4. Чадаана	120,0	100,0	102,3	71,4	85,7
5. Кызыл	117,8	108,0	100,0	80,0	70,0
6. Тес-Хем	111,7	100,0	95,0	33,3	50,0
7. Бин-Хем	108,1	102,5	96,0	69,2	146,1
8. Сарыг-Сеп	107,7	83,3	82,7	85,7	88,2
9. Шагаан-Арыг	102,6	97,5	94,0	70,0	120,0
10. Кызыл-Мажалык	103,5	78,1	81,5	—	40,0
11. Бай-Хаак	88,4	105,5	90,1	81,4	110,0
12. Балгазын	83,3	83,3	61,5	—	150,0

душкунун майда доозар дээш бо-тарының хүлээлгезин чедишкениг күөседип турар. Е. Кузмичека баш-таткан бетонщиктер бүдүрүлгениң бедик көргүзүлгени чедип алган. Ооң коллективни 30 депкиш эстакад-тарын кыска хуусааның шиптинде бетоннап кылган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүнүң улам ыңайгы өзүлдөзү дээш соци-алистг чарышты калбартыр деп Москваның болгаш Москва обла-сты мурнакчы бүдүрүлгелериниң кыйгырың тудугда изиг деткимчени тыпкан. Плотина ажилдарының үч-кү участогунуң тудугулары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн бедилеп турар элээн хөй хемчеглерни иште-редип тургаш, бир кубометр сал-дынган бетонунуң бот-үнезин 10 рубльге чигедирин шиптирлээн. (СЭТА).

ТУДУГДА ЧАС

НОВОСИБИРСК. Хүн улам-на чылыдып турар, дагаларнык чога-лары-биле хар суглары шылтыртай-дыр бадып турар: Сибирде час эгелээн.

Обь хемин ол-бо талааларында чаптылган Новосибирскиниң гидро-электростанциязының тудууда хай-нышкыны болуп турар. Сөөлгү дош оруу-биле часкы ажилдарының черинче материалдарны болгаш ме-ханизмнерин сөөртүп турар. Сола-гай талакы эриктен оң талакы эрик-че 6 краннары сөөртүп чедирген, оларны майда шлозтерниң качера-ларыңа бетон салгырыңа ажилдаар. Яны-бүрү ажилдар улам-на кал-барып турар. Насос станцияларын,

дош чаза депсир черлерни белеткеп турар.

Частың эгелээни-биле кады тудуг-да изиг-түлүк ажилдар—бетон са-лышкыны эгелээр. Солагай талакы эрикте тудугуң эң улуг бетон заводу белен болгаш май 1-де бетоннары берип эгелээр. Солагай талакы эрик-ке чер казар снарядтар ажилдап эгелээр.

Экскаваторщиктерниң, бульдозер-щиктерниң, бузачыларнык, чолаачыларнык бригадалары май муру-нун социалистг чарыжыңче кирген болгаш бедиктен хүлээлгелерни ал-ган. Олар бо чылдың бүдүрүлге пла-нын хуусааның бетиңде күөседир-ин шиптирлээннер. (СЭТА).

Таджик ССР. Республиканың колхозтары картофель тарылга-зын чорудуп турар. Дөрбөлчүн-уяланчак арганы калбаа-биле ажилдап турар.

Чурукта: Сталинабадский рай-онунуң Жданов атыг колхозун-да картофель тарылгазы.
Чуруу Б. Зайцевниң.
СЭТА-ның прессклишези.

Трактор бригадаларының техниктиг хандырылганында чаа чүүл

СТАВРОПОЛЬ. Богославск МТС-тиң бүгү 12 трактор бригадалары хову-ажаарже үчүпкөн болгаш хову ажил-дарын эгелээнер.

Бо чылын станция машиналарың техниктиг ажаалдазын чаа чурум эзу-гаар организаастаан. Бо чорукка тракторлар болгаш көдээ ажил-агый машиналарын септээриниң база ажилдап киирериниң талазы-биле күрүнениң эртем-шипчилел техноло-гуг эвилел институту аңаа дуза көр-гүзүп турар.

Септечилерниң бригадалыг кө-жүп чоруюрун авто-мастерскаяларын МТС тургускан. Трактор бригадала-рының ажилчынары ам чүүлге ай са-нының болгаш үе-үениң нарын эвес техниктиг ажаалдаларын кылып ту-рар. Техниктиг нарын ажаалдалар-ны чогуур авто-мастерскаялар кылып турар.

Трактор бригадаларында техник-тиг ажаалдаларың хүн бүрүде тодаргай планнашкыны болгаш хыналда графикаларын тургускан, оларнык күөседелерин көжүп чо-руур авто-мастерскаяларын болгаш диспетчер албанының механиктери үргүлчү хынал турар. Бригадалар-ны ажилдарының чаа системасын болза, ай санының техниктиг ажаал-дазының күөседези дээш хыналда-ны күштелдирерин хандырып турар болгаш трактористерниң, комбайн-ларнык билин бедидеринге чогуур байдалды тургузар. (СЭТА).

Бедик сүт саалдазы дээш

Чөөн-Хемчик районда «Комму-низмче орук» көдээ ажил-агый арте-ли эрктен чылдарда бызаа эмзирип эдирип саар чурт шиптиниң инээн хүнде 2 катап саап тургаш чүгле 4 литр сүт саап ал турган.

Чурт шиптиниң инээнин сүт саал-дазын бедилди, чыл дургузунда инек бүрүздүн 1500—2000 литр сүт саап алыр сорулга-биле колхоз баштаар чери 50 инекти үзүп тургускан. Ол

инектерден ам 23 инек төрөөн.

Инек төрүүрү билек бызаанын ве-зиңден чаргаш, чаш бызааларга баштайгы чеди хонукта чаа саган чылыг сүт, ийги чеди хонууда чы-лыткан чалаң сүт ижиртип тургаш, инектерни бызаа эмзирбейн саар кылдыр өөредип алган. Инектерни хүнде 3 катап саап турар болгаш инек бүрүзү 9—10 литр сүтү берип турар.

Областың колхозтарының шөлдеринге өдөк төгүлгезиниң медээзи (Январь 10-да)

Районнар	Күүсеткен хуузу
1. Чөөн-Хемчик	108,7
2. Улуг-Хем	65,3
3. Чаа-Хөл	58,3
4. Танды	56,4
5. Кызыл	46,6
6. Сүт-Хөл	40,6
7. Бай-Тайга	35,0
8. Каа-Хем	33,8
9. Бин-Хем	31,6
10. Тес-Хем	19,5
11. Барың-Хемчик	18,7
12. Өвүр	—
13. Эрзэн	—
14. Тожу	—

Барың-Хемчиктин малчыннарында

Районунуң колхозтарында малдың чаш төлүн менди камгалап ап турар мурнакчы малчыннар эвээш эвес.

«Большевик» колхозта 4 чылдың дургузунда малдың чаш төлүн менди доруктуруп келген эш Даптаан бо чылын төрөөн 162 хойнук 164 хураганнарын менди алган болгаш ам арткан хойларнык хураганнарын бүрүн камгалап алыр дээш кызымак ажилдап турар. «Ленин оруу» кол-хозтуң хойжузу эш Шырап чоокку хүнеринге чедир төрөөн 145 хойнук, «Тинилге» колхозтуң хойжузу эш Бегзин-оол 97 хойнук хураганнарын бүрүн доруктуруп турарлар. Ындыг мурнакчы малчыннар районунуң өске колхозтарында база хөй.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунда

Балык тывыжын улам ыңай ул-гаттырып болгаш балык продук-циязының шынарын экижидерин хандыра сорулга-биле ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кирип келгенин эзугаар ССРЭ-ниң Аш-чөм барааннарының үлөтпүрүнүң министрствозунуң балык үлөт-пүрүнүң бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының базасынга ССРЭ-ниң Балык үлөтпүрүнүң эви-

лел-республика министрствозун тургускан.

ССРЭ-ниң Балык үлөтпүрүнүң министрствозунга ССРЭ-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң бадылааны таңы эзугаар балык үлөтпүрүнүң бүдүрүлгелерин болгаш организа-цияларын дамчыдып берген.

ССРЭ-ниң Балык үлөтпүрүнүң ми-нистринге эш Александр Акимович Ишков томуйлатырган.

Марксистичи-ленинчи теорияны өөренип туураларга дузаламчы

КОМУНИСТИК ПАРТИЯНЫҢ ТАКТИКТИГ ҮНДЕЗИННЕРИ

Россияга 1905—1907 чылдарында бирги улусту революциясы орус нитилелдин бүгү аңгыларын шимчээшкенич кирип, пролетариаттың болгаш тараачынарның калбак массаларын идеялик политиктиг демселче кири тарткан. Чурттуң политиктиг амьдыралына революцияның болдурган эргилдиз чаа байдалга таарыштыр эде болушкени, революцияга бодунуң тактиказын, бодунуң башкарылызын шугумун, еске аңгыларын болгаш партияларны бодунуң канчаар көрүп турарын ажыдап кытырыңче бүгү аңгыларын болгаш политиктиг партияларны албадаан.

Ол үеде Россияның социал-демократтыг ажилчин партиясынын мурнуна чагыс-ай болгаш бодамчалыг революсучу-марксистичи тактиканы чогадып кылыр дугайында аныгы оңа чиди-биле тургустунуп келген. «...шынчы тактиктиг шийтирлерни чогадып кылыр болушкуннарга кудургалалып калбай, харын марксистичи шылгатынган принциптерин ийди угаан-бодалыга таарыштыр пролетариатты удуртуун күзеп турар партияга кангамчык улуг уjurдузальг» деп В. И. Ленин онзалап демдеглен турган. (Чогаалдар, т. 9, арын 6).

Бирги орус революцияның көдүрүшүгүнүң үезинде, 1905 чылдың апрельде чыылган РСДРП-ниң III съездини бо сорулганы чедикшикни биле күсеткен. Чепсектиг туралышкын дугайында, эргилдизин бүдүүзүңде чазакты канчаар көөрүңү дугайында, революсучу түр чазакты дугайында, тараачынарны канчаар көөрүңү дугайында, либералдыг буржуазияны канчаар көөрүңү дугайында айтырып болур эң чутула тактиктиг айтырыларны сьездине чугаалажып көргөн. В. И. Ленин сьездине бо айтырыларның талазы-биле илеткелдерин кылып, түвч чугаалап турган. Тактиктиг айтырыларнын талазы-биле сьездине күлөзүп алган революцияларын база Ленин чогадып кылган.

Партияның үшкү сьездине Россияга буржуаз-демократтыг революцияны бүрүн тиилээрине бодал кылган партияны тодаргай, ленинчи тактиктиг шугумун айтыкан. Бо тилдеге болза, бир эвес марксистичи партия хаан чазакка удур улустуң туралышкынын организастаар үезинде болгаш хаан чазакты дүжүргөн соонда бодунуң удурткучу ролон чайгылыш чокка ботандырар болза, бир эвес пролетариат бо революцияның гегемониязы, башчыны болуп, тараачынар-биле быжыг дайынчы эвилелди тургузар болгаш либералдыг буржуазияны тускайлаар болза, чүгле инчан бодунуң аргалыг деп чүвени сьезд барымдаалап турган.

Буржуаз-демократтыг революцияга мырышай удурланышкык, оппортунист тактиктиг шугумун меньшевиктер чорудуп турган, олар РСДРП-ниң III съездинин ажилдына киржиринден ойталааш Женевага болган конференцияга тускай чыгылганар. Женева конференцияның шийтирлерни меньшевиктерин ажилчын алгыже буржуазтыг халдавырның дамчыдыкчылары кылдыр сойгаландыр илереткен. Меншевиктер боттарының шийтирлеринге ажилчын алгыны тараачынар-биле эвилелче эвес, а харын либералдыг буржуазия-биле чоокшудажырынча кыйгырарын оралдажып турганар. Меншевикчи конференция болза, пролетариатты бирги орус революцияны удурткучу, башчыны болурун либералдыг буржуазияның чаллазы болдурарын оралдажып турган. Ол өшпээржекич оппортунист тактике ажилчыннарны элээр-хей кезин будулдуруп, россиян пролетариаттын хүрээленин чамгыс-эви чарылдырып, ычангаш революцияны хөгжүлдизин моондактаан.

Меншевиктерин боттарының чарылдырыкчы Женева конференциязын чымдырганының түнелинде орус социал-демократияның иштигине тургустунган байдалды В. И. Ленин «Ийи сьезидер—ийи партиялар» деп тодараткан.

1905 чылдың июльда «Демократтыг революцияга социал-демократияны ийи тактиказы» деп кайгамчыктыг ленинчи чогаал партиянын үген. Ол чогаалына В. И. Ленин меньшевиктерин болгаш барымын европа оппортунистерин чөпшээржекич, улуска удур тактиказын хайыра чокка чыла шапкан, РСДРП-ниң III съездинин ажилды кылганы большевикчи тактиканы эртем өзүү-биле үндөзүлгөн. В. И. Ленинниң «Демократтыг революцияга социал-демократияны ийи тактиказы» деп ному революсучу марксистичи партияны тактиктиг (политиктиг) белеткел болган.

I. Бирги орус революцияның үезинде большевизмин тактиктиг үндөзүннени чогадып кылбышаан, В. И. Ленин нитилел амьдыралыны болушкуннарын хандыр анализтээрине үндөзүлгөн, Россияда буржуаз-демократтыг революция Барын Европага болулаан буржуаз революцияларына бодарга өске төөгүлүг бодалдарга калбарып турар деп чүвени көргүскен.

1905—1907 чылдарын орус буржуаз-демократтыг революция капиталистичи нитилелдин бүгү чөрүлдээр, илангы пролетариат биле буржуазиянын аразында чөрүлдээр өажок чидилгени берген империализм үе-чазасында болуп эрткен. Делегейде эң-не хой саныг болгаш сырый каттышкан эң революсучу орус ажилчын аңгы инчан-на бодунуң марксистичи партиялыг турган болгаш чуртта нити демократтыг шимчээшкенин бажына тускай политиктиг күш болуп чоруп турган. Ынчаарга орус буржуазия пролетариаттыг революсучу чундан корга берген, ажилчыннарга болгаш тараачынарга удур демселге хаан чазак-биле болгаш помещиктер-биле эвилелдежин илдеп турган.

Партияның III съездинин шийтирлеринде болгаш «Демократтыг революцияга социал-демократияны ийи тактиказы» деп ленинчи номда сикниккен кол тактиктиг байдал болза, ажилчын аңгы Россияга буржуаз-демократтыг революцияның гегемонун, удурткучун, башчыны болуп болгаш болур-даа уjurулуг дээр дугайында идея болуп уjurулуг. Революцияны түнели хаан чазакка удур бодунуң ийишкынын күжүнүң талазы-биле күчүлү, ыналча-даа политика талазы-биле күжү чок ажилчын аңгы буржуазияны дузалатыкынын ролон ойнаар бе, азы улустуң революцияны башчыны ролон ойнаар бе дээрзинден хамааржы деп В. И. Ленин онзалап демдеглен турган.

Боттарын диалектикер бис деп адатынып турган меньшевиктер керек кырында метафизиктер, марксистичи бөдүнчүдүкчүлери болганар. Олар бирги орус революцияны тодаргай төөгүлүг байдалынын илди үндүргени чаа сорулгаларын эскербей турганар болгаш эскерип көөрүн күзөвейн-даа турганар. Бүгүле барын-европа чүдүлдерин мурнуна мөгейип чүдүлүшкөн, меньшевиктер боттарының тактиказын орус революция барын европаның буржуаз революцияларынын үлгегер, схемасы-биле болдунар деп бодал тургусканар. Бо схеманы өзүгар болза, орус буржуаз-демократтыг революцияга гегемония пролетариатка эвес, а буржуазияга хамааржы уjurулуг турган. Меншевиктерин схемасы-биле болза, ажилчын аңгы тараачынар-биле эвилелдин орунча либералдыг буржуазия-биле кады чоруп, революция оң өсөөртүлгө ады болуп уjurулуг турган.

«Орус революцияны мурнуна Ленинни кайгамчык улуг ачы-хаваязы чүдөл дие, меньшевиктерин төөгүлүг параллелдеринин хоозунун болгаш ажилчын херээн буржуазияны чыгине берип турган меньшевикчи, «революция схеманын» бүгү айымын илереткенде болур» деп В. И. В. Сталин бижээн. (Чогаалдар, т. 4, арын 312).

Революцияны тиилегелиг түнели хандырар, хаан чазакты дүжүрер болгаш демократтыг республиканы тургузар төзөлдө, ажилчын аңгы меньшевиктерин чүткүлдеринге чөрүштүр буржуаз-демократтыг революциядан чайлас, аңаа удурткучу ролду либералдыг буржуазияга тывыспас, а чайгылыш чок пролетариат демократизм дээр шийтирлеп демселче шалпыкын кызымаккай киржи, революцияны туолуна чедир дээр улус массаларын демселчин баштаар уjurулуг турган. Эзулуг демократия дээр чүгле пролетариат эң мурнакчы болгаш чайгылыш чок демселчи болур деп марксистичи ленинизм өөредип турар. В. И. Ленинни бижээни болза: «Аңгы болур пролетариаттың байдалы боду-ла чайгылыш чок шынчы демократ болурунче ону албадал турар. Пролетариаттың күштелгени-биле кыжанып турар демократтыг депшилгенде корткаш, буржуазия аткаар көрүп турар. Пролетариат кичинизден аңгыда чүну-даа чидирбес, харын ол демократизмин дүзэ-биле бүгү делегейин бодунга алыр». (Чогаалдар, т. 9, арын 35).

Бо ленинчи байдал амгы үеде капитализмин нити кризис улам-на чидилгенип турарынын үезинде, кан буржуазияны либерализминин изи-дэа артаан, кан буржуаз-демократтыг хосталгаларын тугу

херин ажилдыр октадыпкан үеде онза боттуп болуп турар. Амгы үеде ол тукут империалистичи реакцияга удур быжыг тайбың дээр, улус демократияны дээр бүгү депшилгелиг күштерин демселчин сорук кирякчилери болгаш организакчылары болуп турар коммунистичи партиялар өрү көдүрүп турар.

Бир эвес пролетариат тараачын массаларын бодунга каттыштырып ап, оларны демократтыг чартыгалар дээр шийтирлеп демселче апарып шыдаар болза, чүгле инчан демократизм дээр чайгылыш чок шынчы болгаш тиилегелиг демселчи болуп шыдаар деп ленинизм өөредип турар. Империализм үезинде демселчи турар нитилел күштерин дензүгүлүг байдалын ханы анализтээрине үндөзүлгөн, В. И. Ленин хаан чазакты шийтирлеп тиилеп үнер аргалыг күш болза, чүгле улус, тодаргайлаарга пролетариат биле тараачынар болуп шыдаар дээрин бүзүркен.

Эрткен чус чылдың төңүзүндө-ле В. И. Ленин хаанын, помещиктерин болгаш буржуазияны дүжүреринин кол чепсээ болур ажилчыннарны болгаш тараачынарны революсучу эвилелдин идеяны илди үндүргөн. В. И. Ленин ол идеяны улам хөгжүтүшкөн, буржуаз-демократтыг революцияны башчыны болуп ролон чедикшикни күсүдөр төзөлдө, пролетариат бүгү тараачынар-биле сырый эвилелди бодунуң марксистичи партияны удуртулазы-биле тургузар болгаш либералдыг буржуазияны тускайлаар база ону революцияны удуртурун чайладыр уjurулуг деп чүвени көргүскөн.

Ол болза, буржуаз-демократтыг революцияга пролетариат партияны чаа тактиктиг айтылганы, ол болза, Барын чүткүң социал-демократтыг партияларын арсеналына моон мурнуна турган тактиктиг айтылгаларын үндөзүн-биле ылгалып турар. Ол партиялар буржуаз-демократтыг революцияларга удурткучу ролду буржуазияга тыпыс турган, ынчаарга ол революцияларга пролетариат буржуазияны чүгле дузалатыкчы болур ролду ойнаар, а тараачынар — буржуазияны курлавырлары болуп уjurулуг турган.

Ленинизмин тактиктиг айтылганын күсүтүшкөн, россиян пролетариат биле меньшевиктерин удуртулазы-биле буржуаз-демократтыг революцияны (1905 чылдан 1917 чылдың февральга чедир) тиилегелиг дээр демселчин үезинде либералдыг буржуазияны тускайлаан, ажилчыннарны болгаш тараачынарны дайынчы эвилелди каннап, революцияга удурткучу ролду элээр. «Хаан чазакты дүжүрер дээр нити демселге пролетариаттың гегемония (удуртулазы), 1917 чылдың февраль революциясына чедир келген гегемонияны шак ынчаар тургустунган» (Чогаалдар, т. 6, арын 126) деп В. И. В. Сталин демдеглен турган. Ол гегемонияны төөгүлүг уjur-дузалыг чүдөл дие, оң 1917 чылдың октябрьда бистичи чуртуска тиилээр пролетар диктатуразыны эге үрени болгаш шалчалга чазазы болганда болур.

II. РСДРП-ниң III съездинин шийтирлеринде илди үндүртүнгөн болгаш В. И. Ленинни улам ынай хөгжүткени кол тактиктиг байдалды бирээни болза, бүгү улустуң тиилегелиг чепсектиг тура-халыкынын хаан чазакты дүжүреринин болгаш демократтыг республиканы чаалап аларынын эң чутула чепсээ болур дээр дугайында байдал болур. Меншевиктерин ажилчыннарны болгаш тараачынарны чепсектиг тура-халыкынын чажыт дайынаары кылдыр хайыра чокка сойгаландыр илеретпишаан, В. И. Ленин тура-халыкынын техниктиг белеткелди, дайынчы дружиналарны организастаарын, боо-чепсекти тып аларын, ажилчы массаларын шериг херээнге болгаш шеригниг техниктиг уран аргазына өөредирин улуг уjur-дузалыг кылдыр көрүп турган.

Төгүңүң өзүлүг тургузукчуу болур улустуң күжүнче эң ханы бүзүрел-биле долдунган В. И. Ленин марксистичи партия аңгы тулушкуннарын чорудулганында ажилчы массаларын революсучу бот ажилчорудулгалыг чоруну улам-на белки көдүрүп дээринин дугайында онза сагыш човаашкынын салып турган.

В. И. Ленинни бижээни болза: «Революция—дарлатканнарны болгаш мөдүчүгүренин байырлады. Улустуң массалары революцияны үезинде ышкаш чаа нитилел коорумчуларын ыдыг илдепкейлиг тургузукчуу болуп каян-даа ынчаар демселчин шылаас. Ыдыг үелерде улус кайгамчык чүдүлери кылып шыдаар. Ынчалза-даа, революсучу партияларын удурткучулары база оларын лозунгулары массаның

революсучу бот ажилчорудулгалыг чорунуң мурнуна кезээде чоруп, аңаа айткыч болуп бараан болзун дээр боттарынын сорулгаларын калбаа-биле болгаш дидими-биле тургузар херек...» (Чогаалдар, т. 9, арын 93).

Ажилчы массаларны чепсектиг тура-халыкыныга чедирип экээр, оларга айткыч болуп болгаш оларнын революсучу инициативаны болгаш бот ажилчорудулгалыг чоруну өөскүдөр ыдыг дайынчы лозунгулар болза: массалыг политиктиг стачкалар дугайында, сес шактыг ажилчунуң революсучу арга-биле ботандырар дугайында, помещиктерин чөрлерин хавырына чедир көдөргө бүгү-ле демократтыг чартыгаларны ботандырары-биле тараачынарнын революсучу комитеттерин организастаар дугайында, ажилчыннарны чепселгээр дугайында Ленинчи, большевикчи лозунгулар болгон.

Большевиктерин лозунгуларынын алаа-биле 1905 чылдың октябрьда төөгүле болуп көрбээн Бүгү-россиян политиктиг стачказы болуп эрткен. Бо стачканың чорудулганында, хаан чазак-биле демселчин одунга массаларын революсучу тургузукчу чорун чаа күчүлүг чепсекти—ажылчыннар депутаттарынын Советтерин тургузуп каннаан. Ол баштайгы Советтер болза, 1917 чылда большевиктер партияны удуртулазы-биле ажилчын аңгыны тургусканы Совет эрге-чагырганың үлгери, ам делегейде эң-не амьдыралчы аргалыг болгаш быжыг тургузуг болур бистичи совет күрүне тургузуу-вустуң эге үрени болган.

Массалыг политиктиг стачкалар болза, ажилчы чоннарны идеялик революсучу демселче хандып кириринин чаа эң чутула чепсээ болган. Мурнуна ажилчын партияларын практиказына ажиллавын турган массалыг демселчин ол хевирин бирги орус революцияны соонда делегейин революсучу ажилчын шимчээшкенине хамаатыла эргелерин чедип алган.

В. И. Ленин, большевиктер улустуң тиилегелиг чепсектиг тура-халыкынын түнелинде хааның чазак дүжүртүнгөн болгаш революсучу түр чазак-биле солтуунган турар уjurулуг деп санал турганар.

Канды-даа түр күрүне тургузуу революция болур соонда шыдамай шалпыкын диктатураны негеп турар дээринин дугайында Маркстың айткышкынын барымдалааш, Ленин болза, хааның чазакты ажилчуну шийтирлеп тиилегелиг хандырар хүлээлгелиг Россияның Түр революсучу чааа пролетариаттың болгаш тараачынарнын революсучу-демократтыг диктатуразынын чааа болур уjurулуг деп түнелге келген.

Пролетариаттың болгаш тараачынарнын революсучу-демократтыг диктатуразынын дугайында ленинизмин өөредип бүгү делегейге улуг уjurдузалыг болуп келген болгаш болууда турар. Ол өөредип бодунуң чогадыкчы херелетинишкенин Төп болгаш Мурну-Чөөн Европаның улус демократияны чурттарынын коммунист болгаш ажилчын партияларын стратегияны болгаш тактиказын тыпкан.

Ол чурттарга улус демократияны өзү-чуруму маадрыгы Совет Армия фашистичи эжелекчилерин чыла-шалканын база империалистичи реакцияны күштеринге удур демократия дээр ажилчын аңгыны болгаш бүгү ажилчы чоннарны кызымаккай демселчин түнелинде тывалган. Ол демсел болза, антифеодалдыг болгаш антиимпериалистичи революцияны тиилегези-биле туолуна чеккен. Ол революцияны чорудулганында революсучу эрге-чагырганы органы болур улус демократияны тыпып келген. Баштайгы чылдарда улус демократтыг эрге-чагырга бодунуң аңгылыг утка-шынарын талазы-биле алдыга ажилчын аңгыны удурткучу ролду пролетариаттың болгаш тараачынарнын революсучу-демократтыг диктатуразы болуп турган. Ол эрге-чагырганын характерлиг онза чүдүлү чүдөл дие, бодунуң чидик чепсээ фашизмге удур империализмге удур угландырганында болур.

Үндөзүн демократтыг чартыгаларны чорутканынын түнелинде улус демократияны ажилчын аңгыны диктатуразы болур берген, ону улус демократияны чурттарында коммунист болгаш ажилчын партиялар баштап турар.

Пролетариаттың болгаш тараачынарнын диктатуразынын ролунуң дугайында ленинизмин өөредип Кыдатта улуг улусу революцияны салым-чаянына онза чутула уjurдузалыг болуп келген болгаш болууда турар. Кыдат революцияны шимчедикчи күштеринин болгаш оң онзагы чүдүлдерин марксистичи ленинчи анализине үндөзүлгөн, В. И. Сталин Кыдатка келир үедеги эрге-

чагырганын шынар-байдалын 1926 чылда-ла мынчаар тодаргайлаан: «Кыдатка келир үедеги революсучу эрге-чагырга бодунуң шынар-байдалынын талазы-биле биске 1905 чылда чугаалажып турган ыдыг эрге-чагырга-биле черле дөмей сагылдырар, тодаргайлаарга, пролетариаттың болгаш тараачынарнын демократтыг диктатуразы хевирлиг болур, ынчалза-даа ылгалы чүл дээрге, бо кол нургулайында антиимпериалистичи эрге-чагырга болур деп бодол тур мен—деп И. В. Сталин чугаалаан.

Ол болза, капиталистичи эвес азы улам ыдавылаарга, Кыдаттың социалистичи хөгжүлдизинин шилчигелин эрге-чагырга болур». (Чогаалдар, т. 8, арын 365—366).

Бо сталинчи өтүр көрүлденн шынны Кыдаттың тиилегелиг улусу революцияны бүгү чорудулганы-биле бадыткатыган. Ажилчын аңгыны болгаш тараачынарнын эвилелдине даган болгаш кыдат улуска социализмге баар орутку ажыды берип турар чаа, улусу-демократтыг күрүне тургузуу Кыдатта Коммунист партияны удуртулазы-биле тургустунган.

Пролетариаттың болгаш тараачынарнын революсучу-демократтыг диктатуразынын ролунуң болгаш уjurдузалынын дугайында ленинизмин өөредип улустуң күчүлүг антифеодалдыг болгаш антиимпериалистичи революцияны өзүп турар ыдыг чурттарда коммунист партияларга удурткучу принцип болур.

III. «Демократтыг революцияга социал-демократияны ийи тактиказы» деп бодунуң кайгамчыктыг номуна В. И. Ленин буржуаз-демократтыг революцияны үезинде марксистичи тактиказын чүгле үндөзүлгөн эвес, харын моон-биле кады буржуаз-демократтыг революциядан социалистичи революцияга шилчигелин үезинде марксистичи партияны стратегияны болгаш тактиказынын үндөзүннени база үндөзүлгөн тургускан.

Узуктел чок революцияны идеяны Марк биле Энгельс чугаалап турганар. Узуктел чок революцияны дугайында байдал 1850 чылдың мартта «Коммунистичи Эвилелдин Төп Комитеттин Кыйгыры» деп суралыг кыйгырыга илди үндүртүнгөн турган. Эртемниг коммунизмин үндөзүн салыкчылары узуктел чок революция биче буржуазияны болгаш оң партиязынын шынчы эвес болгаш чөпшээржекич чорунга удур пролетариаттың болгаш оң партиязынын күженишкениг болгаш эптеп чок демселчи чокка болдунар арга чок деп баш бурнагар көргөннер. Революсучу пролетариаттың дайынчы лозунгу: «Узуктел чок революция» болур уjurулуг деп Марк биле Энгельс онзалап демдеглен турганар.

1856 чылда Энгельске чоруткан чагазына Марк тараачын революсучу шимчээшкенин пролетариат революцияны-биле дүүштүренин эрге-жөк чугулазынын дугайында бодалды чугаалаан. Ынчан Марк Германияда кыдыр херек тараачын дайынчы кыдыр-бир ийги үе-чазазы-биле пролетар революцияны деткир аргазыдан хамааржы турар деп бижээн.

II Интернационалдың оппортунистичи теоретиктери болгаш оларнын меньшевикчи айбачылары узуктел чок революцияны дугайында болгаш тараачынарнын революсучу-демеселчин пролетар революцияны-биле дүүштүренин эрге-жөк чугулазынын дугайында Маркстың болгаш Энгельстың гениалдыг бодалдарын чок кылыр дээр бүгү хемчелерин аш турганар. Марксизмин идеяны хажытыпшаан, трошктер боттарынын «узуктел чок революцияны» дерзин теориязын илди үндүргөннер, ол теория тараачынарнын революсучу аргаларын тооп көрбей, пролетариаттың революцияны гегемония болур күжүнче идетгес чорукту непередип, ажилчын аңгы биле тараачынарнын эвилелин хүлээвейн турган.

II Интернационалдың оппортунистичи болгаш узуктел чок революцияны контрреволюсучу трошктер теориязына удур хайыра чок демселге В. И. Ленин марксистичи байдалдарын чүгле долузу-биле катал тургускан эвес, харын оларны улам ынай чогадыкчы өзү-биле хөгжүдүп, буржуаз-демократтыг революцияны социалистичи революцияга өзүп киреринин тургузугу теорияны база ажилдап кылган. Ленинизм тиилегелиг социалистичи революцияны чаа, ыявалы үезин—ажылчын аңгы-биле хоорайны болгаш көдөзүн чартык пролетариат элементтерин эвилелди ажилчереке кирген.

Пролетариат болза хааның чазакты удурланышкынын күш-биле азып, буржуазияны туруштут эвес чоруну мунчурап төзөлдө, тараачынарнын массаны бодунга кат-

тыштырбышаан, демократтыг эргилдени туолуна чедир чорудар уjurулуг деп В. И. Ленин айтып турган. Ажилчын аңгы болза, буржуазияны удурланышкынын күш-биле ышшаар база тараачынарнын болгаш биче буржуазияны туруштут эвес чоруну мунчурап төзөлдө, чонун чартык пролетариат элементтеринин массаны бодунга каттыштырыпшаан, социалистичи эргилдени эвинге чедир уjurулуг.

Ол болза, революцияны чаа, ленинчи теорияны, буржуаз-демократтыг революцияны социалистичи революцияга өзүп киреринин теорияны болган. Ол теорияны өзүгар буржуаз-демократтыг революцияга ажилчын аңгыны гегемонияны пролетариаттың болгаш тараачынарнын эвилелди турда, социалистичи революцияга пролетариаттың болгаш өске-даа ажилчы чоннарнын база дарлатырган массаларын эвилелди пролетариаттың удурткучу ролу кылдыр өскөн турар уjurулуг, а пролетариаттың болгаш тараачынарнын демократтыг диктатуразы ажилчын аңгыны диктатуразына үндөзүн белеткээр уjurулуг.

Ленинчи теория болза, хоорайны болгаш көдөзүн чартык пролетариаттың массаларын революсучу аргаларын хүлээвейн турган болгаш буржуаз-демократтыг революцияны социалистичи революциядан хей он чылдарда аңгылаарын оралдажып турган меньшевиктерин болгаш барымын-европа социал-демократтарынын ирик теорияны ап октапкан.

Тускай аялганган чамгыс чуртка социализмин тиилегелиг болдунар аргалынын дугайында шуут түнел ол үеде революцияны ленинчи теорияны турбаан. Ынчалза-даа ыдыг түнелди он сонгаар үндүреринге эргежөк чугула бүгү кол чүдүлдөр ол теорияга бар турган. Ынчанга Ленин ыдыг түнелди он чыл эрткен соонда, 1915 чылда кылган.

«Демократтыг революцияга социал-демократияны ийи тактиказы» деп кайгамчыктыг ленинчи чогаалды бүгү делегейге төөгүлүг уjurдузалыг чүдөл дие, оң революцияны чаа теорияны-биле марксизмин байытканында болгаш бистичи чуртувустун ажилчын аңгынын 1917 чылда оң дузаны-биле буржуазияны ашкан тиилегени чедип алганы Коммунист партияны шак ол революсучу тактиказынын үндөзүннени салганында болуп турар. Бистичи партияны башчыны В. И. Ленин революцияны чаа теорияны хөгжүтүшкөн, 1917 чылда бодунуң кайгамчыктыг Апрель тезистеринге буржуаз-демократтыг революциядан социалистичи революцияга шилчигелге эзелеп киреринин теория талазы-биле үндөзүлгөн, тодаргай планын көдүрүп үндүргөн.

И. В. Сталинниң чогаалдарына, СЭКП-ниң шийтирлеринге улам ынайгы болбаазыралыганы алган революцияны ленинчи теорияны бүгү делегейге канчаар-даа аажок улуг уjur-дузалыг болуп турар.

Революцияны деннин теорияны шылтарангай тиилегези болза, Октябрьдин социалистичи Улус революцияны тиилегези, ССРЭ-де социалистичи нитилелдин тургустунганы, а ол ышкаш Польша болгаш Чехословакияда, Венгрияда болгаш Румынияда, Болгарияда болгаш Албанияда улус демократтыг революцияны социалистичи революцияга өзүп киреринин боттанып доозулган чорудулганы болуп турар.

Уш орус революцияларын дуржулганын шигээдип албышаан, ленинизмин стратегити болгаш тактиктиг принциптери төөгүнүң тодаргай байдалдарына болгаш националдың онзагы чүдүлдеринге дүүштүр хөгжүтүшкөн, Кыдаттың Коммунист партиясы бодунуң маадрыгы улусун үр үени революсучу демселчин дамчыштыр эрги делегейин күштерин алып үнгөн улуг тиилеге чедирип келген. 1949 чылда феодал-империалистичи өзү-чуруму дүжүргенин болгаш ажилчын аңгыда удуртурган ажилчыннарнын болгаш тараачынарнын эвилелдине үндөзүлгөн улустуң демократтыг диктатуразы бадыткап тургусканынын түнелинде Кыдатта демократтыг революцияны үе-чазазы колдуна доозулган болгаш социалистичи революцияны үе-чазазы эгелзэн.

Социалистичи революцияны ленинчи теорияны, большевизмин, ленинизмин стратегияны болгаш тактиказы болза, делегейин коммунистичи шимчээшкенинге удурткучу принциптер болур. Большевизм дээрге, капиталистичи кулданган болгаш национал дарладалан ажилчы чоннарны хостаар дээр, быжыг тайбың дээр, демократия болгаш социализм дээр бүгү акы-дунмалык коммунистичи партияларын демселге тактиказын үлгери болур деп чүвени төөгүлүг дуржулга көргүзүп турар.

Профэвилел организацияларының ажылын бедик деңгелге тургузар

Совет профэвилелдер ажылы чоннарның партийжи эвес массалыг организациялары болур. Олар черчиң партия организацияларының удурутулгазы-биле үлетпүрүнүч болгаш көдээ ажил-агының ажыл-ишчилерин, совет албан черлеринин ажилдакчыларын партияның болгаш чазактың шиттирлерин амыдыралга чедишкенин боттандырыныче организациялар, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай амыдыралын улам ыңай көдүрер база оларның культуруг негелделерин бугу-ле хемчеглер-биле хандырап хүлээлгелиг.

Профэвилел организациялары масса-биле хүн-бүрү харылзааны быжылгагылашаан, чоңун амыдыралчы эрге-ажыктарын камгалаарылазы-биле улуг ат-алдарны чеди алганнар. Бичангаш бистин Коммунисттик партияныс профэвилелдерин быжылгаар дугайында айтырыгга доктаамал кичээнгейни салып келген. Чурттуң мурунуга салдынып турар ажил-агының болгаш политиктиг соругталарны шиттирлеринге профэвилел организацияларының дайынчы аргаларын бедилерин, оларның ажылынга партийжи удурутулганы улам экижидерин черчиң партия организацияларындан СЭКП Төл Комитеди негел турар.

Ол бугу негелделерин удурутулга болдурбушаан, СЭКП-ниң Бии-Хем райкомго болгаш ооң удурутулгазында партия эге организациялары профэвилелдер организацияларынга удурутулганы сөөлгү үедэ элзэн экижиктен, оларның ажылынга хүн-бүрүнүч практиктиг дузаламчызын тодаргай көргүзүп турар апарган.

Ооң түннелинде чамдык совет албан черлеринин, үлетпүр болгаш көдээ ажил-агы бүдүрүлгелеринин профэвилел организациялары тусту-с коллективтерин бүдүрүлгө болгаш хөй-шиги амыдыралыга боттарынның организацик болгаш кижизидикчи ролон бедиктевер. Маана Бии-Хем МТС-тиң профэвилел комитеди чикек болур. Комитет МТС-тиң дирекциясы-биле болгаш партия организациясы-биле хүн-бүрү харылзааны ажылдап турар. Цех болгаш мастерская бүрүзүндө профэвилел бөлүктөрүн тургузган. Олар ажилчылар ортузунга социалисттик чарыштың хүлээлгелерин организастап, он хонук санында-ла чарыштың түннелин үндүрүп турарлар.

Профэвилел комитеди ол бөлүктөрүн организацик чарыштың болгаш профэвилел активчилерине дайын ажилдап келген. Эргижок чугула айтырылганы шиттирлээринге МТС ажилдакчыларының бүдүрүлгө хурадаларын чыыдырып турар. Ол болза, социалисттик чарыштың чорудулгазына анализти бээринге, мурнакчыларның дуржулганын непередиринге, ажилда четпестерин илередиринге, ол четпестерин узуткаар хемчеглерин чогуур үезинде алырынга улуг ужу-дуза-

лыг болуп келген. МТС-тиң дирекциясы болгаш партия организациясы профэвилел организациязының инициативаны дөткөп, практиктик ажилды дузаламчыларын көргүзүп турар. Социалисттик чарыштың мурнакчыларының аразына шилчиң кызыл тукугаштарны организастаан. Ындыг организациязын ажилдакчыларны түннелдерин көргүскен. Часкы хову ажилдарына белтеткелди МТС чогуур үезинде чедишкенин дооскан.

Тураның ортумак школазының партия организациясы (секретары эш Мужичкова) ында профэвилел организациясыга удурутулганы экижиткен. Школаның ажилында, башкыларның болгаш техниктиг ажилдакчыларның амыдыралчы хереглелдеринге хамаарышкан, чугула айтырылганы профэвилел организациязының хуралдарына үргүлчү чугаалажып турар. Школага хөй-шигитиниң чурумун сагырынга профэвилел организациясы улуг ролдуг болуп келген. Ол ышкаш сөөлгү үедэ ыңай ажил-агының, Хадың чеди чыл школаның профэвилел организацияларының ажылы элзэн экижээн.

Ынчалза-даа районда бүгү профэвилел организацияларының ажылы бир дески экижээн деп санап болбас. Эвилелди район комитеди, чер-чер комитеттери болгаш бөлүктөрү улус ажил-агының күрүнө пландарының күссөлдөз болгаш күш-ажылдык сагыла-чурумун быжылгаары дээш ажилдарны дыка четпес чорудуп турарын демгелдээр херек. Ындыг четпестер профэвилел организацияларының ажылыга СЭКП райкомунуң болгаш партия эге организацияларының удурутулгазының экижизини-биле тайылбырлатуура.

«Өөк» совхозта, райүлетпүр комбинатында, районнуң харылзаа конторазында, кижэ эмнелгезинин болгаш хоорай Совединиң коллективтеринде профэвилел организациялары онза багай ажилдап турарлар. Олар план чок ажилдап, профэвилел кеңижүнеринин хуралдарын чымдырбайы, хана солуннарның болгаш агитхуудустарының үндүрүлгезинге кичээнгей салбайы, социалисттик чарышты эң-не четпес организастап турарлар. Тураның чеди чыл школаның профэвилел организациясы кеңижүн дадыырларын безин 4—5 айлар дургузунда хаавырбай турган. Оларның ролун бедилерин ында партия организациялары үнелевейн турар чорукка моон сонгаар канчап-даа эптежил болбас.

Күш-ажыл хоойлужуулгазын камгалаары болгаш ажилчы чоннарның материалдыг хереглелдерин хандыраары дээш демисежери профэвилелдериниң чугула хүлээлгези болур. Чамдык албан черлеринин болгаш бүдүрүлгелерин удурутулгалары күш-ажыл хоойлужуулгазын харжызы-биле үрөп турар фактылар бар. Ажилдакчыларын ор-

тузунга кижизидилгелиг ажилдарны күштөлдүрүп хүлээлгезин уттупкаш, ажилга албадалдык методун шилип ап турар удурутулгалар бар. Ооң чижээнге өрт команддалыны, районун, «Өөк» совхозтуң ажилчы кооперациязының, банкының болгаш культура бажынының удурутулгалары эштер Габитов, Гордюгов, Арагачы, Булатов, Куприянова оларны адап болур.

Хадың суурда майгын садыгызы эш Микова эдчеглиг шөлзөгө турда, ону районнуң баштаар чери кандыг-даа чылдагаан чок черге ажилдан үндүргөн. Техниктиг ажилдакчы, уруг нези эш Полованый район Совединиң күссөкчи комитеди ажилдан шын эвес үндүргөн. Ындыг байдалдарны профэвилел организациялары билбей, а бир эвес билсе-даа күшажыл дугайында хоойлуну эзугаар контроль чорудар, хоойлужуулгалары үрзэн кижилерин шүүгү, прокуратура органдарына мелзэлээр эргезин боттандырып турарлар.

Күш-ажылдык чурумун сагыры дээш демисел ам-даа дыка кошкак. Албан черлеринде (райүүс-ком), ыңай ажил-агы болгаш ажаалга кассазы) чамдык ажилдакчылар ажилга озалдап кээп, харын-даа ажилга үмөйин арагалап турар фактылар илерзэн. Районнуң культура бажынының массовны эш Лескова неделяның 3—4 хүнеринде ажилга үмөйин турган. Кинофикация килдизинин начальни эш Иванов 2—3 хүнер дургузунда арагалап турганы илерзэн. Районнуң культура килдизинин эргелекчи эш Куприянова ол фактыларга эптежил, оларга ажил төлөвдүн долузу-биле берип турган.

Ажилчыларын, албан-хаакчыларын болгаш колхозчуларын чөптүг дилеглерин болгаш билдирешкенин бюрократсыг эзу биле көөр, шүгүмчүлгө удурутулгалар чоруктар чамдык удурутулгаларда бар. «Өөк» совхоз (директору эш Сметанниа), райүлетпүр комбинаты (директору эш Хомяков) чамдык ажилчыларын чуртталга бажычылары-биле хандырып турар. Район удурутулгалары эштер Бордюгов, Лавриенко олар колхозтарның мал ажылының фермаларына салгы организаста-вайн турарлар. Профэвилел райкомунуң ындай четпестер-биле шиттир-лиг демисел чорутпай келген.

Районда профэвилел организацияларының ажылында четпестерин узуткаары СЭКП райкомунуң, оң бюрозунуң, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының килдизинин база партия эге организацияларының хүлээлгези болур.

М. ДАНИЛОВ,
СЭКП Бии-Хем райкомунуң секретары.

Бижик өөредилгезинче удурутулганы экижидер

Чоңну бижикке өөредир чорук черде партия болгаш комсомол организацияларының база бир чугула сорулгазы болур. Ол херекке бистин партия болгаш чазаавыс улуг кичээнгейни салып турар.

Бо чылын улуг улустун бижик өөредилгезин чер-черге организастап, бижик билбес чорукту узуткаар болгаш биче бижиктилерни улам ыңай өөредир талазы-биле хемчеглерин чорутушаан, Улуг-Хем район чамдык чедишкенин чедип алган. Районнуң Ленин аттыг, Калинин аттыг, Сталин аттыг колхозтарына болгаш «УТКА 25 чыл ою» совхозка бижик өөредилгезинин бөлүмнерин ажилын эки организастаан.

Бо черлерде бижик билбестер бүрүнү-биле бөлүмнөрдө хаара туттулган болгаш бөлүмнөр шынар культурмейжилер-биле быжылганган. Ылангыя культурмейжилерден эш В. Сүмбүжүк (Ленин аттыг колхозта) 23 кижини, башкы эш З. Сат (Калинин аттыг колхозта) 14 кижини, эш М. Минчей («УТКА 25 чыл ою» совхозта) 21 ажилчыларын бижикти билер кылдыр өөредип, эки түннелдерин чедип алганнар.

Үстүнде чедишкенин-биле чергелештир чер-черде бижик өөредилгезин ажилында хөй четпестер бар. Өөредилге чылынның ийги чартымын сонгаар районда бижик өөредилгезин ажилы иници-биле суларан.

Мичурин аттыг, Сталин аттыг болгаш «Партияның XIX съездин» колхозтарда организастатынган бижик бөлүмнеринин өөредилгези кончуг

эренгейлешкени-биле чоруп турар.

Районда улуг улустун бижик өөредилгезин ажилының экижизин турарына база бир кол чылдаганы көдээ Советтериниң, колхозтар баштаар черлеринин, ында партия, комсомол организацияларының ажилдакчыларының талазында бижик өөредилгезинин бөлүмнөригө боттуг удурутулганы хандырып, анаа-ла хайгааракчылар болуп турары-биле тайылбырлатынар.

Оон ыңай бижик өөредилгезинин ажилына көдээ интеллигенцияны багай дузалаштырып, оларны культурмейжилерге ажилдап ажилды партия, комсомол организациялары мырындай херекке албай турар. Бижик өөредилгезинин херезинге төлөвилетинген хөй-хөй ашка-мөңгүн четче чарыгдатпай турар.

Бижик өөредилгезинин ажилын экижидер хемчеглер дугайында райүүс-ком бо чылдың март айда шиттир үндүрүп, чер-черге культурмейжилерин семинарларын, көдээ Советтериниң сессияларын эрттирерин районога болгаш көдээ Советтерге дааскан. Ол үеден бээр элзэн хонуктар эртен-даа болза, көдээ Советтер боттарының сессияларын эрттир-лип, үстүнде шиттирпай чугаалашпай турар.

Районга улуг улустун бижик өөредилгезинде четпестерин эдил, ачаа партийжи удурутулганы хандырап хемчеглерин ап чорудары СЭКП-ниң болгаш ВЛКСМ-ниң Улуг-Хем райкомнарның чугула сорулгазы болур.

Т. ХОВАЛЫГ.

Хана солун ажылыңче кичээнгей салыр (Редакцияга келген чагааларның допчуланы)

Партийжи-организацик болгаш партийжи-политиктиг ажилдык чугула чепсез болур хана солун ажилын экижидерин күзөвшүшкөн, оон удурутулгазында элзэн хөй четпестерин илердип бижээн чагаалар бистин редакцияга кээп турарлар. Чер-черде чамдык партия организациялары хана солун ажилын чепсез удурутуп турарын бижикчилер шүгүмчүлзөннөр. Ук чагааларның углаынышкыны бир дөмөй болганы-биле оларның допчуланы солуннуң бо дугаарында парладывыс.

Чөөн-Хемчик районда бистин корреспондентивис эш Сюрюн-оол ол районнуң үлетпүр комбинатында партия эге организациязының органдарына хана солун 1953 чылдың ноябрь айдан бээр үнүп көрбөзүн, ыңчагаш ук хана солун бүдүрүлгө черин ажилын экижидеринче угландырып солун ойнавайн турарын бижээ.

Кзыл районнуң Чедерде «Тилделге» колхозта партия организациязының (секретары эш Очур-оол) «Шалыпчы» деп хана солуну чүгө байырлалдар үезинде үнүп турар ийликке сөөлгү үедэ шуут үнмөстөэн деп бистин бижикчи эш Бүрүн-оол редакцияга бижээ.

Чаа-Хөл районда бистин бижикчи эш К. Чигден ол районнуң Кара-Талда «Тилделге» колхозта партия эге организациязының (секретары эш Сырбыкай) хана солуну эртен чылын партия эге организациязының өчтө-сонгулдалгы хуралы болуп турда үнген хөвээр ажилын шуут соксатканын, партия эге организациясы болуң ол чугула чепсез ажил-агы болгаш политиктиг сорулгаларны чүгүсидиринге ажилгавайн турарын бижээ.

Өвүр районнуң Хандагайтыда «Коммунизмче орук» колхозта партия эге организациязының хана солуну айда ийи удаа үнөп тургаш, 1953 чылдың дургузунда чүгө беш удаа үнгенин, ында бижитинген материалдарын изи-биле кандыг-даа хемчеглерин албайн турарын, ук хана солун бо чылын чангыс-даа каптап үнмээни, бистин бижикчиликтеривис эштер Д. Монгуш, Т. Сагыр-оол редакцияга бижээ.

Партийжи-организацик болгаш партийжи-политиктиг ажилдарын чугула чепсез хана солунуң ажилын удурутунче партия организациялары улуг кичээнгейни угландырып чогуур дээрзин бижикчилерин чагаалары сүмөлөп турар.

Солун тарадылгасы багай

Чадаана хоорайда харылзаа конторазы чоңун чыгактан солуннар, журналдарын чогуур өй-шаанда эзеринге чедирип бээриниң талазы-биле почтачыларның болгаш салбырлар ажилын контролдавайн турар.

«Коммунизмче орук» болгаш Калинин аттыг колхозтуң колхозчулары солуннарын айда 2—3 удаа ап, харугда 5—6 солуннар чедип турар. Калинин аттыг колхозта башкылар эштер Соспукай, Осур-оол олар февраль айда 3 «Правда», 2 «Тувинская правда», 2 «Шың» солуннарын алганнар. Почтачы Дары-Седи Хорум-Дагдан алыр почтаны узуктелишкени-биле алыр, график хүнерин узуп турар.

Районнуң харылзаа конторазы Чыргакы колхозтарын почтачы Барыш-Хемчик баар почта машинасы-биле чорудуптар, ооң чолаачылары Хорум-Дагга доктаавайн дедир Чадаана хоорайга эккеп кааптар таварылгалар бар.

Хорум-Дагга почта хүлээп ап турар эш Доваяна солуннарын, журналдарын, чагааларын харысалга чок ажаап турар болгаш шын хуваалда кылбас, ооң журунда колхозчуларның шыгактан солуннарын Хорум-Дагга кайы хамаанчок чыдар, ыңчагаш олар солуннарын четче албай турарлар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Малды эеп салбас

Малды баш санын дүргөн өстүреринге малдын каадын чөп организастаары, мал ченин камныг чарыгдары улуг ужу-дузалыг.

Ындыг турбоже Барыш-Хемчик районда «Комсомол 30 чылы» колхозтуң чамдык малчыларында мал каадалыга харысалга чок, каадалган малын одарже эеп үндүрер чорук бар. Каадалчыларын шак ындыг харысалга чогулдан колхозтуң малын бөрү чип турар. Инек каадалчылары Чүлдүм биле Лопсан 2—2 инектерин, Серен-Доржу I инекти, чыгычылар Элбек-оол, Чанчыпай I—I малдарын бөрүге чидиркенер.

Д. КУУЛАР.

«ШЫННЫЧ» МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

«Садыг базаларында бюрократизмин дарый узуткаар»

Көдээ райполордан келген улус Главеткестилфтортуг болгаш облпотребсоюзтуң складтарында бааран үндүртүп аларда каш хонук маан, үндүртүп алган бааранарга документилер кылдырып аларының бергезин шүгүмчүлзөн корреспондентия 1954 чылдың январь 12-де үнген № 8 (2945) «Шынга» парламентин.

Корреспондентияда айткан фактылар шын болган, склад эргелекчи Бычкочту ажилында үндүргөн, база директору Маховту сагындырган деп эш Арланмай редакцияга дыкнаткан.

ССРЭ-НИҢ УЛУСТАРЫНЫҢ АКЫ-ДУНМА ӨГ-БҮЛЕЗИНДЕ Совет Азербайджан—күчүлүг индустриалдыг-колхозчу республика

ССРЭ-ниң он алды эвилелдешкен республикаларының бирээзи Азербайджан эң байлак бойдус курларларым. Нефть, магниттик демир дажы, күгүр колчеданы, үнелиг металлдар, сланец, минералдыг будуктар, дус—ол дээрже республикада каш ап турар байлактарын ыракта-ла долу эвес санаашкыны-дыр. Азербайджанда эң үнелиг минералдыг суг дестери база бар.

Ынчалзажок чурттуң бүдүрүкчү күштери хөгжүлдөгө долу орукту чүгө Октябрьнин Улуг революциязының сөөлүндө алган.

Совет Азербайджан революция мурунудагы хожудангай Азербайджан-биле деңизге шуут өске апарган. Коммунисттик партияның мерген угаанын национал политиканың болгаш улуг орус улустун акы-дунма дузаламчызының ачызында азербайджан улус болууну тэрзэн чурту бедик хөгжүлдөлиг көдээ ажил-агының болгаш мурнакчы социалисттик культуруг, күчүлүг индустриалдыг республика кылдыр хуулдурган.

Республиканың ажил-агының кол адыры болур нефть үлетпүр үндөзүнө-биле өскөрүлгөн. Мурунуда Азербайджанга суук одаар чүлдү чүгө дөрт үнө дестери билдингир турган. Ам чэрби бештен хөй ыңдыг үнө дестер ажилгынып турар. Бакунун нефтьчилери техниктиг депшильгезин хемчеглер турар чаа чүлдүрүн эгелекчилери болза, Коммунисттик партияның өстүрүп кааны кижилер болур. Сталинни шанналдыг лауреаттары Курбан Аласовтуң, Михаил Каверцовканың, дүргөн өрүмнээриниң мастерклери Шариф Фаткулеевтин, Ага Дадаш Кербалай олының болгаш өске-даа кайгамчыктыг эгелекчилерин аттары республикадан дашкаар безин ырак билдингир.

Совет эрге-чагырганы тургузарының мурунуда Азербайджанның үлетпүрү дыка кошкак хөгжээн турган. Баку болза, карачагыс улуг

үлетпүрүлүг хоорай турган. Социалисттик индустриализацияны чылдарында республикага чүс-чүс бүдүрүлгө черлери туттунап, үлетпүрүнүч чаа адырлары: машина тудуунуң, химияны, тудуунуң, консерваның үлетпүрлери болгаш өске-даа хөй-хөй үлетпүрлөр тургустунаган.

Үлетпүрүнүч (нефтининден ачыда) бүгү продукциязының хемчээли 1913 чылга деңизерге 1940 чылда-ла он бештен хөй катап улгаткан. Чаа үлетпүр төптөрү: Кировобад, Сумгаит, Дашкесан, Мингечаур тылгып келген. Кировобад хоорай хемчээл талазы-биле республиканың ийи дугаар хоорайы апарган. Революция мурунунда ол болза, хаанын дүжүмөттеринин болгаш чурт иштинин феодалдарының—хаанарының, бектериниң ызыгуур саггап элээр хожудангай кобданы турган. Совет эрге-чагырганың чылдарында анаа улуг пест-тавы комбинаты, сукно кылар, даараныр, идик-аймаа кылар фабрикалар, хөвөч арылдар болгаш консерва кылар заводдар, үс-саржаг комбинаты база өске-даа бүдүрүлгө черлери туттунаган. Сумгантте нефть үлетпүрүнө хоолайлар бээр эң улуг хоолай кылар завод деритинген.

Мингечаур суурдан ырак эвесте, Боз-Даг кашалында Совет Эвилелдинде база бир эң улуг гидроэлектростанция туттуноуп турар. Кура хемде кайгамчык улуг элезин-сай сук моондаа кылдынып турар. Ол ховар дериникин 87 хире метр бедик болгаш 1500 метр узун, ооң фундаментизиниң калбаа 500 метр болур.

Бо чылдың эгезинде болган Мингечаур ГЭС-тиң бирги элзээнин ажилдышыны болза, республиканың амыдыралыга улуг болушун о болган. Мингечаур баштайгы токту берген. Станцияны төлөвилетинген күчүзүн бүрүн ажилгалла кирирери-биле холбаштыр Азербайджанның үлетпүрү болгаш көдээ ажил-агыны миллион-миллион киловатт-шак чинк өртөктиг немелде электрэнергиязын алыр.

Мингечаургестудуг чүгө энергетиктиг суур эвес. Канчаар-даа аажок улуг сугталыга четкизиң дерири оң-биле харылзашкан. Сугтар болза, Азербайджанның хоуу районнарының амыдыралының үндөзүн болур. Совет эрге-чагырганы баштайгы чылдарында-ла В. И. Ленинниң айтмышкыны-биле Кура-Араксинск завязына сугталыга бугаларын тудуу эгелзэн турган. Бугалар элзэн кандаачал районнары дигрескен. Мингечаур далайы ам үедэ эң-курут болуп турар чүс-чүс муң гектар черлери өл-шүк-биле база сугтарлар. Бо чылын Мингечаурнуң гидробелдинрин дөвүнүч дериникин—үстүү-Карабах бугазы ажилгалла кирер. Мингечаурдан Курага үр айылынын Аракс-биле ооң тудушкан черинге чедир ам чок кылган. Ооң-биле холбаштыр камгалап эриктир системаны тударының болгаш соксаал чокка быжылгаарының эргежок чугулазы дүшкен. Кураның үрлээшкенин чок кылганы оң-биле кады тудуулаан черлери кургадырын чигедир болгаш ол районнарда чоңун амыдырал байдалын экижидерин болдурар.

Азербайджан улустуң улуг тургузу ажилына Совет Эвилелинниң бүгү республикаларының ажилчы чоннары ажил-ишчи кирип турар. Совет чурттуң 500 хире бүдүрүлгө черлери болгаш эртем албан черлери Мингечаур ГЭС-тиң тудуун механизми-биле, тудуг материалдары-биле, проектилер-биле хандырып,

консультантыларын (сүме кадыкчы-лери) чорудуп берип турар. Тулушкунда азербайджаннар-биле кады орустар, украиннер, грузиннер, армянар болгаш өске-даа националдарының төлөзалекчилери ажилдап турар. Орус мастерлер экскаваторларны башкаарына, турбиналар эптеп тургузарына анык азербайджаннары өөредип каан. Украин заводтарга азербайджан оолдар металлургия бүдүрүлгезинин нарын аргаланы өөренип ап, практиканы эрткенер. Азербайджан металлургияны өзүлдөшкө Грузияның металлургия-биле социалисттик чарыш дузалап турар.

Феодал кичи-бектен кезээ мөңгөз-биле хосталган азербайджан тараачынар база-ла улуг чедишкенин чедип алган.

Социалисттик чаартылгалар көдөзүн ову-хевирин шуут өскөткен. Совет куруе республиканың колхозтары болгаш совхозтары амгы үе-ниң машина техниканы-биле хандырган. Азербайджанның хоууларында муң-муң тракторлар, комбайнар, хөвөч ажаар болгаш өске-даа машиналар ажилдап турар.

Бистин колхозтарыныс болгаш совхозтарыныс хөвөч, кызылтас, рис, виноград, субтропиктиг, кат-чмистик культураларын, тапкының дээди сорттарын өстүрүп турар. Торгу ажилы, мал ажилы калбаа-биле хөгжүп турар. Чавыстарда альпи шыктары болгаш кышкы одарлар бедик продуктулуг мал ажилын улгаттырырга улуг аргаларын берип турар.

Колхозчу тургузуг, мурнакчы агрономия эртемнин чедишкенин практикага калбаа-биле шигээдир болгаш механизация көдээ ажил-агы бүдүрүлгези дыка көдүрүлгө, тараачынарның материалдыг болгаш культуруг амыдыралының деңдели соксаал чок өзөригө бүгү байдалдары тудуускан. Кол көдээ

ажыл-агы культуразы көвөңнү дүжүттүү революция мурундагызынга деңизерге элзэн каш катап өскөн. Азербайджанда гектар черден 30—35 центнер чиг хөвөңни, а чамдык участоктарга—гектар черден 60—80 центнерин чымып ап турар колхозтар эвээш эвес.

Кызылтастыг, виноградын, тапкының дүжүттүү база-ла дыка беддэн. Азербайджан хайнактакчы мичуринчилерин кылып үндүргөн хөвөч, кызылтас болгаш өске-даа культураларын эң эки сорттарын колхозтар бүдүрүлгө кирип турар. Көдээ ажил-агы культураларының бедик дүжүттөрүн чедип алганы дээш муң-муң колхозчулар, совхозтар ажилдакчылары орденер болгаш медальдар-биле шааннаттырган. Карягинский районнуң чүгө чашгыс Май I аттыг колхозунда безин 300 ажил чынаттырганнар санатынын турар. Социалисттик Күш-ажылдын ийи дапкыр Маадырлары Баста Багированы болгаш Шамама Гасанованы, Социалисттик Күш-ажылдын Маадыры Сурай Керимованы, хөвөңни дүргөн чымып аларының мастер Гилас Вердиеваны болгаш өскелерин-даа аттары чоңда улуг хүндүткелдиг.

Ынчалзажок, бүдүрүлгө черлерин ажилын экижидериниң, күш-ажылдык бүдүрүлгүлүнүң бедилериниң база ылаңгы бистин хоууларыныстың дүжүттүүн өстүрериниң бар аргаларын ыракта-ла долу эвес ажиллап турарыныс чугаалаар херек.

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль Пленумнарынын шиттирлерин көдээ ажил-агы улам ыңай күдөрүнүн чаа калбак пресективаларын Азербайджанның мурунуга ажиткан. Колхозтарның болгаш совхозтарын ызы-бүрү продукцияларын бүдүрерин дыка улгаттырырга, колхозчу тараачынарның

(Төңүзү 4-кү арында).

Клубтуң массалыг ажылы

«Өк» совхозтуң ажылчы клубу болза, мында ажил-ишчилерин ортузунга политик-кижизидилгели болгаш культура-массалыг ажылды организастаар талазы-биле культураның чугула одаа болуп турар. Аңаа аныктар кезээниң чыгым хандыкшыл-биле кээп, боттарының культурулг дымтанылганын чөп эрттирип, политик-массалыг хемчеглерге идеякелки киржип турарлар. Ол клубтуң эргелекчизи эш Попов аңаа үр ажилдаван болза-даа, бодунуң инициативчи, массачы, ызымак чоруу-биле клубтуң ажылын ыска үеде эжикидип шыдаан.

Клубка чүгле аныктарның массалыг кезээлери эрттип турар эвес, харын оларның политиктиг билиниң өздүдизине чугула кичээлге салдынып, чыл эгезинден бээр аңаа хөй-хөй лекция, илеткелдер номчутунуп келген. Блангья СССР-ниң Дээди Советиниң сонгудаларына белеткелдиң үезинде хөй-хөй лекциялар илеткелдер болгаш беседалар клубка номчутунган. Оларның иштинден «Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының болгаш Совет күрүнениң үндүзлекчилери, бүгү делегейниң ажалчы чоннарының улуг баштыкчылары В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинниң ажил амдыралы», «Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң Берлин чөвүлө хуралының түнелдери», «Хосталган Кыдатта социалистг чаартылгалар», «СССР хамаатыларының эргелери болгаш хүлээлгелери», «Социалистг инити чуртталганын корум-чурумун сагыры—совет хамааты бүрүзүнүң ыдыктыг хүлээлгези» дээш өске-даа лекциялар, илеткелдер номчутунуп, массачы политиктиг кижизидилгезинге биче эвес рольду ойнар келген.

Клубка улустуң бот-тывынгыр уран талантыларын өстүрер талазы-биле ажил чүгээр организаста-тынып келген. Блангья клубтуң активчизи, совхозта школа башкызы эш Дряхлованың удуртканы шии болгуму, башкы Панфилованың

удуртканы инити ыры болгуму доктаамал ажилдап, ажилчың албан-лаакчыларга, өөреникчилерге солун программалыг концерттери эртенке үениң ишинде хөй удаа көргүзүп, бедик үнелелди ал келген.

Клуб библиотеказының ном фондузун өскөн, мында ам 15 муң экземпляр янзы-бүрү номнар бар. Ном пропагандазын таарымчалыг чорутканы-биле совхозтуң ажилчынарының, механизаторларының болгаш тускай эртемнигериниң номга сонуургалга аажок улгадып, доктаамал номчукчуларның саны көвүдээш. Библиотекада ном фондузунуң хөй кезини көдээ ажил-агыйның политиканың, чечен-чогаалдыг чугула-чугула литературалары эжелеп турар.

Клубта доктаамал ажилдап турар турму кино бар. Кино көргүзүү организастыг, бедик денелге эрттип турар. Блангья февраль-март айларда клубка 41 катал кино көрүлдези организастатынган. Ол-ла үениң дургузунда совхозтар арай ыракта мал фермаларының малчынарына кино-чуруктар көргүзүү 8 катал чорутунган.

Клубтуң активи ам элээн күштүг культура бригадалы кылдыр эде организастатынган, ол бригада болза, чаксы хову бригадаларына концерттери көргүзери-биле тускай программа эзугаар белеткенип турар. Культура бригадалы совхозтуң чаксы тарылгазы доозулгуже чедир үзүктел чокка ажилдаар болгаш бодунуң ажылын оон сонгаар-даа соксаал чокка үргүлчүлээр сорулганы салып турар.

Клуб ажилдакчыларының амгы чугула сорулганы болза, партия, комсомол, профвиздел организациялары, көдээ интеллигенция-биле тудуш харылзаалыг ажилдавышаан, массалыг ажилды, бот-тывынгыр уран-чүлдүң көрүлдезин улам калбартыры болур.

Совхоз болза, көдээ ажил-агый талазы-биле областа улуг бүдүрүлгезиниң бирээни. Мында ажилчынаар, малчынаар, механизаторлар

болгаш көдээ ажил-агыйның тускай эртемнигерин ажилдап турар. СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының шийтпирлери-биле холбаштыр совхоз бұдүрүлгезиниң бүгү адырлары, ылангыя тарылга шөлүн калбартып, тараа бүдүрүлгезин улагытырар, чер ажылының культуразын, үнүш-дүжүктүрүн бедидер болгаш малдың баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер, күрүне планнарын додур болгаш аажок күрөсөдир талазы-биле оларның мурунда кажан-гызындан артык улуг болгаш харысалгалыг сорулгалар салдынып турар. Бичангаш оларның ортузунга политик-кижизидилгели, культуура-массалыг ажилдары улам калбартыры, ажил-ишчилериниң доктаамал өзүп турар культурулг негелдезин улам чөп хандыраы, чогаалдыкы идеякелки дөткип сайырадыры шыгыны негетинип турар. Бо чугула херекке клуб улуг рольду ойнар ужурулг.

Клуб ажилдакчылары моон сонгаар ажилчынарының, механизаторларының, малчынарының болгаш интеллигенцияның иштинден уран-тывыкчы талантыларны: ыраажыларны, таниторларны, хөгжүмчүлери, уран номчукчуларны, рассказчыларны, тоолчуларны, чурукчуларны, синичкилерин хөй-биле илередиң оларның мергежилни сагыш-човангыр өстүрүп тургаш, оларны клуб ажылына улам идеякелки кириштирери онза чугула.

Совхозта ажилчың клуб активчи массаның күжүне ам-даа эки даянып, бодунуң ажылын улам эде тургузар болза, моон сонгаар ажилчы чонуну культурулг өздүдизиниң эзулуг одаа болуп шыдаар дээрзинге чыгынып турбас. Совхозтуң партия, комсомол, профвиздел организациялары, бұдүрүлгезиниң дирекциязы ол клубтуң ажылына ам-даа улам сининип, хүн-бүрүнүң чедингыр дузаламчызын көргүзериң база сүмелее чогуур.

К. КУНДУП.

ГСЧП-ниң IV съездизиниң шийтпирлеринге ГДР-ниң ажилчы чоннары байырлап турар

БЕРЛИН. Германияның Социалистг чангыс-аай партиязының IV съездизиниң ажылының доозулганы-биле холбаштыр Герман Демократыг Республиканың дыка хөй хосрайларында ажилчы чоннарың хөй кыжылг митингилер болуп эртен. Ол митингилерге ажилчы чоннар съездизин эеп келген делегаттары-биле ужуражышыкы кылып турар. Ол митингилер болза, республиканың ажилчынарының, тараачынарының болгаш интеллигенциязының партиязы болгаш ГДР-ниң казаан долгандыр сырый каттышканы, ажилчы чоннарың ГСЧП-ниң удуртулгазы-биле демократыг үндүзине Германияның чангыс-эви дээш, Герман Демократыг Республиканы бичыглары дээш демиселиниң күзел соруун көргүскен.

ГСЧП-ниң IV съездизиниң ажылының доозулганыга алдар болдурп Лейпцигке болган митингге хоорайның 200 муң ажилчынары болгаш интеллигенция, а ол ышкаш кыдыкы суурларның тараачынары чыгылганар. Митингге ГСЧП-ниң Лейпциг организациязының бир дугаар секретары П. Фрейли чүве чугаалаан. Тайбың болгаш Германияның чангыс-эви дээш демиселге немец ажилчың ангы бүгү чурттарың ажилчы чоннарының дөткенин кылдыр ажилдагынып турар дээрзин ГСЧП-ниң IV съездизин көргүскен деп ол демделеп чугаалаан.

Галлеге 80 муң кижи кирижикчилиг чыскаал болган.

Съездиге алдар болдурган митингилер, хуралдар ГДР-ниң өске-даа хоорайларына ол ышкаш болгудула.

(СЭТА).

Вьетнамның каттышкан национал фронтузунуң комитетиниң сессиязын

ШАНХАЙ. Вьетнамның информатсия агентилелиниң медээзин эзугаар алырга, Вьетнамның каттышкан национал фронтузунуң комитетиниң сессиязы чокта чаа болуп эртен. Сессияга чурттуң бүгү делегей болгаш иштики байдалдарын чугаалажып көргөн, каттышкан фронтузунуң бо чылдың баштайгы айларының дургузунда ажил-чорудулазының түнелени үндүргөн болгаш келир үениң программаның хүлээп алган. Комитет бодунуң тускай дындагыны Кыдат Улус Республиканың киржилгези-биле Женевага чөвүлө хуралды чыылдырарының дугайында дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлө хуралының шийтпирин чүлдүг деп көргөн болгаш дөткөзөн. Индия-Кыдатта дайынга АКШ-тың киржилгезиниң күштелип турарына шийтпиринг удуруланышыкыны комитет илереткен.

(СЭТА).

Нерунуң медеглели

ДЕЛИ. Премьер-министр Неру улустуң палатазына чүве чугаалап тургаш, «чонуну саналын барым-далавайын» француз эжелелдерини Индия-биле каттыштырарының дугайында негелдени бүгү чон дептин турар деп медеглээ. Бичангаш ол эжелелдер Индияга херек кырында доп-дораан эгитинер турар. Конституцияны айтырларны таарыштырарының соонда эзу барым-далаан дамчыдып беринишкенин чоруткан турар ужурулг. Ол сорулгалар Индияның казаа Францияның казаа-биле чугаалажышыкынары эгелээрине белең деп Неру чугаалаан.

(СЭТА).

Мосаддыкты судтап турары

ТЕГЕРАН. Ираның эргиде премьер-министри Мосаддыктың болгаш иран армияның кол штабының эргиде начальниги Рияхияниң херектериниң талазы-биле хомудалдарын көрүп турар шериг судунуң ийги чаданының бирги хуралы апрель 8-те болган.

Бо хуралга Мосаддык болза, ол бодун премьер-министр кылдыр биези хөвээр саватының турарын болгаш бичангаш шериг суду оон хөвээр көөр эргези чок, чүге дээрге, оон чагыргазында турар бригада генералы Амузеник бо херектиң талазы-биле буруудакчы болур эргези база чок деп медеглээ.

Мосаддык болза, оон хөвээр дээди хамааты судунче шилчидерин негээ.

Судтуң дараазындагы хуралы апрель 10-да болур.

(СЭТА).

Японияның катал чепсегленишкениниң дугайында кыдат парлалганың бижип турары

ПЕКИН. Улустар аразының байдалының дүжүкүлүг чоруун хөвээр тургузарыңе болгаш Ыраккы Чөөн чүкте тайбыңы база айыл чок чорукту кыжаныг адаанга тургузарыңе чүткүвүшсаа, АКШ Японияны катал чепсеглээрин идеякелкидип турар деп кыдат парлалга айтып турар. Японияның «национал айыл чок чорунуң эргелекчизи» начальнигиниң оралакчызы Масухарың медеглени эзугаар алырга, бо бюджет чылында япон армияның шериг-далай флотуна болгаш шериг-агаар күштеринге АКШ-тан шериг чепсеглениң беришкенин 165 миллион америк доллар чедир улгадыр деп «Гуанминжобао» солун бижип турар. Оон ангыда келир чылдың төңчүзүңе чедир армия 6 дивизия чедир улгадыр, шериг-далай флотуның корабльдери 246 чедир көвүдээр, оларның инити тоннажы 92879 тонна чедир улгадыр. Шериг-агаар күштери реактивтиг самолёттар-биле кады 260 самолёттар чедер. Оон ангыда, Иосиданың казаа «суднолар хөвезилеп алырының дугайында дугуржулгага» хамаарыштыр АКШ-биле чугаалажышыкынаар чорудар, чугаалажышыкынаары эзугаар АКШ Японияга крейсерлер, эсминецтер, суг адааны судноларын кириштирбишаан улуг-улуг шериг корабльдерин (бидээни-ле 1500 тонна аажы суг ишкирлиг) бээр.

Каттышкан Штаттар Азияга удур бодунуң агрессиязына үгер-боо ээди кылдыр япон улусту херек кырында ажилдап турар деп солун бижип турар. Чижээ, «Колумбия» деп радио дамчыдылга компаниязының 1952 чылдың сентябрь 29-та дамчыткан медээзин эзугаар алырга, Каттышкан Штаттарың Корейга чорут-

кан агрессия, дайының үезинде корей фронтузунче 8 муң япон самолёттарың чажыды-биле чоруткан. АКШ болза, Японияны Корейга дайылдажып турган бодунуң чепсеглениң күштериниң боо болгаш ок-чөмөк склады кылдыр ажилдап турган. Корейга дайының үш чылының дургузунда Японияның үлетпүрү АКШ-тан 1 миллиард аажы түнүг «тускай чагылар» дээр чүвени алган. Корейга тайбың чыдылганың соонда Каттышкан Штаттар япон үлетпүрү Индия-Кыдатта дайынга чепсег бұдүрер чер кылдыр ажилдап турар.

Японияның катал чепсегленишкенин идеякелкидери-биле шериг үлетпүрүнүн япон монополистери ам үеде шериг материалдарының бұдүрүлгезин улам ыңай калбартырыңе шалыпкын белеткенип турар. Японияның монополистг капиталының органы болур Японияның экономикагың организацияларының федерациязының камгалап бұдүрүлгезиниң комитеди ок-чөмөк чагыларының сметазын чарлаан. Ол сметаны эзугаар, бюджет чылында ок-чөмөк бұдүрүлгезин бот-үңеге илердирге 312 миллион америк доллар чедир улгадырын көрүп турар. Боо-чөпсөктүң кол япон фабрикантылары боттарының бұдүрүлгезин калбартып база самолёттар, артиллериялар болгаш танкылар бұдүрериңе оларны белеткеп турарлар.

Японияның катал чепсегленишкени болгаш япон милитаризминин катал төртүтүнүшкүниң идеякелкидериң америк политиказы Азияның болгаш Оожум океан девискээриниң бүгү чурттарының айыл чок чорунга кыжанып турар деп солун медеглеп турар.

(СЭТА).

Парлалга конференциязынга генерал де Голльдун медеглели

ПАРИЖ. Генерал де Голль апрельдиң 8-те парлалга конференциязы чыгаш, Францияның политиказының дугайында аңаа медеглел кылган.

Де Голль «европаның камгалап инитилегилгезиниң» дугайында керээни буруу шалкаш, «бир эвес ол керээ күштүг болдунуп бадылатына бээр болза, Франция бодунуң салым-чолун боду таарыштырар аргазын мөгези-биле ышкынар ийик» деп чугаалаан. «Бодунуң хамаарышпас эр-

гезин болгаш хостуг чоруун камгалап алыры Францияга эргежок чугула» деп де Голль үргүлчүлөп чугаалаан.

Франция болза, АКШ биле Совет Эвилелиниң аразына харылзааларын эжиждеринге сонуургалдыг болгаш аңаа идиң бээр ужурулг деп де Голль айткан. Франция бот тускай-ла даштыкы политиканы чорударының чугулазын ол чугаалаан.

(СЭТА).

Америк бомбардировщи «терия» Индия-Кыдатта барганы

ПАРИЖ. «В—26» деп америк бомбардировщик апрельдиң 8-те «Индия-Кыдатта бир-ле черде» туруп турар аэродромда чеде берген

деп Сайгондан Франс Пресс агентилели дамчыткан.

(СЭТА).

Шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш

Шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш маргылдааның 11-ги салымшыкыны 40 күштүң соонда сонгаарлатынган болгаш агы-биле салган Смыслотуң материалдыг байдалы артык турган.

Апрель 9-та оюнну катал эгелевейн-даа делегей чемпиону Ботвин-

ник ол салымшыкына аштыргамын билингеш, дүжүп берген. Бичангаш маргылдааның саны 6:5 апарган, Смыслотуу—6.

12-ги салымшыкын апрель 10-да болган.

(СЭТА).

Харысааламды редактор Д. О. БЕГЗИ.

Кызылдын күрүнениң башкы институту Заочный өөредилгеге студентилер хүлөөп алырын чарлап тур

Институтка тыва дыл болгаш литература, физика-математика, орус дыл болгаш литература салбырлары бар.

Өөредилгениң хуусаазы 3 чыл.

Институтка кирериниң дугайында билдиришкенин 1954 чылдың июнь 15-ке чедир ортумак эртемнигерден хүлээп алыр. Заочный өөредилгениң салбырына кирерин күзээр институттуң директорунуң адынга дараазында документтерин чорудар:

- Билдиришкени.
- Автобиография.
- Ортумак эртемни доосканының дугайында документизи (боду-биле).
- Ажилдап турар черинден шынылга.
- 3 фотокарточка.
- Кирериниң экзаменерин июль 1-ден 30 -ге чедир, дараазында экзаменерге чорудар:
 - а) тыва дыл болгаш литература салбырына: орус дыл болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), тыва дылга (бижимел-биле), СССР-ниң улустарының төөгүзүңге (аас-биле), географияга (аас-биле);
 - б) физика-математика салбырына: орус дыл болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), математикага (бижимел болгаш аас-биле), физикага (аас-биле);
 - в) орус дыл болгаш литература салбырына: орус дыл болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), СССР-ниң улустарының төөгүзүңге (аас-биле), географияга (аас-биле).
- Хүлээп алдынган заочный өөредилгелигер июль 1-ден 30-ге чедир баштайгы тургузулга сессиязын эртер.

Институттуң адреси: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 2.

ДИРЕКЦИЯ.

Колхозчу өңүнү төпчеглеп болбас

Сүт-Хөл районуң Сталин аттыг колхозунда колхозчу амдыралдык код хоойлузу—көдээ ажил-агый артелиниң Уставын үрөп, инитини өңүзүн төпчеглээр чоруктар көстүп турар. Колхозта партия эге организациязының секретары болгаш мыйыстыг бода мал фермазының эргелекчизи эш Даваа эртенке чайын колхозтуң ийн инээ бодунуң хуузуна саап, хойтпактап чайлаан. Колхоз баштаар чери ол дугайында чүңү-даа билбээн болуп, аңаа эртип каан. Сөөлгү үеде эш Даваа хүлээлгелиг ажилын ээн каггаш, бодунуң туразы-биле райжиссырнеуң агентиз болуп ажилдап берген.

Ол ферманың инек кадарчызы

эш О. Хуна, оон кадайы саанчы эш Хончулар олар эртенке чайын дургузунда сагган сүдүнүң чамдызын боттарына ажилдап, харын ферманың саржаа-биле бир молдурга саддып алганын колхозчулар илереди турда-ла колхоз баштаар чери кандыг-даа хемчег албаан.

Колхозта шээр мал болгаш чыгы мал фермаларының эргелекчилери эштер Доржу, Норбу олар колхоз баштаар черин чөпшээрели чокка боттарының төрелдерин мал кадарчызына кирип ал, инитиниң малын будангаар чоруктары кылып турарлар. Чижээ, эш Доржу бодунуң төрели колхозчу эвес эш Хенен-Самбууга колхозтуң бир бө-

лүк хоюн кадартып турда, колхоз баштаар чери, мында ревизия комиссиязы экербээн дег эртип турар. Ол Хенен-Самбуу сөөлгү каш хүннерни дургузунда безин 6 хойну кандыг-даа чылдаган чок черге когарадаг таварыштырган.

Колхозта ревизия комиссиязы бодунуң хүлээлгезин күүседип, колхозчу өңүнү камгалаарына шийтпирли-биле туржур ужурулг. Артель уставын кандыг-даа хевир-биле үрөп чорукту колхозчу тургузугуңу лайыны кылдыр көрүп, ыңдыг чорук бүрүзүн аңаа эрттирбейн, ол дораан илередиң хемчег алыр херек

М. ДАДАР-ООЛ.

Совет Азербайджан—күчүлүг индустриалдыг-колхозчу республика

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

чаагай чорунуң улам ыңай өзеринге күчүлүг колхоз тургузуунуң бүгү курдавырларын эң долу ажилгаар сорулга бистич мурунуваста туруп турар. Таарымчалыг бойдуз байдалдар, сугтарыга ажилдарының калбак хөгжүлдези чокку үеде хөвөч тарылганын дыка калбартыр аргавы берип турар. Оон-биле кады оон дүжүттүн дыка бедидери эргежок чугула. Сөөлгү чылдарда Азербайджаның хөвөч өстүрүкчүлериниң бо ажил талазы-биле Узбекстанда болгаш Туркменида боттарының эштери-биле кайгамчык бұдүрүлгө кады ажилдажылгазы тыттып келген. Оларның дуржулганын ажилдап тургаш, бистич хөвөч өстүрүкчүлериниң звеноларны, бригадаларың болгаш колхозтарың рекорду дүжүттүрнөндөн «ак алдының» дүжүттүнүң массалыг өздүдизинче шилчип болур.

Сүт саап, хөй дүгү кыргып алыр, инитиниң малының баш санын көвүдөдир талазы-биле нааган көргүзүлгелерин чүгле чедип алыр эвес, харын-даа аажырып болурувусту бистич эң эки колхоз болгаш совхоз фермаларының, мал ажилының муракчыларының дуржулганы көргүзүп турар.

Азербайджан улустуң угаан-бодал культуразы байлак. Ол хөй чүс чылдар төөгүлүг. Мансаа улуг шүлүкчүлер Низами Ганджевни болгаш Физули, депшигелер революшчу ажилдакчы М. Ф. Ахундов олар боттарының өлүм чок чогаалдарын бижээр. Бакуда, Нахичеванд, Кировабадта болгаш өске-даа черлерде эрте-бурунунуң архитектуразының

тынган. Ол улуг орус акызындан өөренип ап, бодунуң национал эртем ажилдакчылары, литератураның болгаш уран-чүлдүң деятельдери кадрларын өстүрүп турар. Азербайджан чогаалчылар, шүлүкчүлөр, композиторлар, чурукчулар чүгле бистич республикавыска эвес, харын-даа Совет Эвилелиниң өске акыл-думка республикаларына, улус демократиязының чурттарына безин макталдыг элээн каш чогаалдарны бижээлнер. Совет Азербайджаның культуразына ханы сонуургалды Чөөн чүктүн даштыкы муракчы кижилери илередип турар.

Социалистг тургузуг амдыралга кандыг күчүлүг чогаалдыкы күштерин болдуруп турарын, ленинчи-сталинчи национал политика, бистич чуртувустуң ажилчы чоннарың пролетар интернационализмин, улустарың найыралыны база совет патриотизмин эзузунга кижизидер талазы-биле Коммунистг партиязың улуг ажилы кандыг кайгамчыктыг үре-түнелдерин эккеп турарын Совет Азербайджаның чижээ көргүзүп турар.

Азербайджаның ажилчы чоннарының улуг орус улус-биле болгаш бүгү акыл-думка республикаларың улустары-биле бузулбас найыралың бичыглар чорук болза, республиканың улам ыңай экономикагы болгаш культурулг чечектелишкениниң магалдыгы болур. Ол бузулбас найыралды Азербайджаның ажилчы чоннары социалистг Төрөөн чуртуңуң алдарына боттарың күш-ажылы эрес-лидин чоруу-биле могаг чок бичыглар турар. Коммунистг партиязы болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан азербайджан улус бистич чуртувуска коммунизм тургузуушкунуң база тилелгелерге бурун-гаар бұзүрөдиг чоруп орап.